

"Dybere beklager vi, at han ikke havde den helt træfflige disciplin i sin hær, og endnu dybere, at han heller ikke havde styr på sin kone. Mens han lå i Brønshøj og skød med kanoner ind over København, residerede hun i Nordsiælland med lidt mærkelige turistmanerer. Hun boede fortrindsvis på Frederiksborg, men besøgte Kronborg, Roskilde og andre interessante steder. Overalt, hvor hun kom, pegede hun op og ned og lod fjerne, hvad der passede hende. Malerier og tæpper, sølvtøi, møbler, statuer og springvand."

Palle Lauring i hans bok "Danmark i Skåne" om Karl X Gustav och hans tyska drottning Hedvig Eleonora.

KUNGLIGA PLUNDRINGAR PÅ SJÄLLAND

Landet som drabbades av den svenska terrorn. Hedvig Eleonoras plundringar av danska kulturcentra.

- Vad var det nu för ett land som drabbades av den svenska terrorn? Därom kan helt naturligt skrivas avhandlingar. Låt oss dock peka på, att det danska folket är ett av de få i Europa, som har varit rotfast och självgrott i sitt eget land. Så långt man kan följa människans spår i Danmark och i Skåne, är det våra egna förfäder, som har bott och levat här. Därmed hade vi också historiens tusenåriga rätt att vara här och bestämma över oss själva.

- Vad var det för land som drabbades av den svenska terrorn? Allt från stenålderns dagar var Danmark och Skåneland de länder som skapade det yppersta av flintkonst och keramik, som något europeiskt folk har skapat. Fram till bronsåldern hade de gammaldanska länderna nått en höjdpunkt av kultur, som inte överträffades av något folk norr om Alperna. Detta gammaldanska land som det ligger, består i våra dagar av Jylland från Ejdern och de femhundra öarna samt Skåne, Halland och Blekinge. Det kan anses vara ett av de märkligaste i hela Europa. Geografiskt liknar det Grekland, uppbyggt som det är med en halvö med omkringliggande arkipelag. Undantaget är enbart den skånska halvön med intilliggande Halland och Blekinge.

- Vad var det för ett land som drabbades av den svenska terrorn? På tal om forntida kultur bör betonas, att man i Skåneland hittat tre gånger så många flintredskap, som i hela det övriga Sverige. Ändå när man nu talar om dylika kulturfynd får de svensk stämpel; varför och åter varför? – de har ju inte något annat med Sverige att göra än de förut omtalade pennstrecken i Roskilde! Ändå talar och skriver man om detta, som och det tillhörde Sveriges forntidshistoria. Varför kan inte folket i Skåneland få lov att ha en egen historia förknippad med Danmark? - Nej, det går inte för sig i ett land med svensk överhöghet, där domineras allt, liksom all kultur, av vad systemet i Stockholm dikterar i rikrikningens namn. Man kan inte från det hållet, trots att det nu har gått mer än trehundra år, acceptera att Skåneland har en helt annan historia än den man lär ut i Mälardalen.

- Vad har till exempel den 7000-åriga stenålderskvinnan, som anträffades i sin grav i Barum vid Ivösjön, med Sverige att göra? Jo, i och med fyndet blev hon "svensk" och till och med det äldsta "svenska" gravfyndet, trots att hon bevisligen inte har något annat med Sverige att göra, än att hon med tvång fick lämna sina fäders land och hamna som utställningsföremål i ett stockholmskt museum. - För övrigt bör hon snarast återlämnas till sitt hemland!

- Vad var det för ett land som drabbades av den svenska terrorn? Weibull säger: "Den rika kultur, som blomstrade i de gammaldanska landskapen, fick aldrig något motstycke i de gammalsvenska landskapen." Hela bronsåldern i de gammalsvenska landskapen representerar enbart en bråkdel av de fynd totalt räknat, man funnit i Danmark och i Skåneland. Folkvandringstidens anstormning mot söder har också sina rötter i Danmark och i Skåneland. I erulernas, kimbrenas, teutonernas och vandalernas tid utgick den södergående expansionen från Danmark och Skåneland. Här kan nämnas flera och mer bekanta exempel om man tänker på den romerska historien, som longobarderna från de danska öarna och Skåne och burgunderna från Skåne och Bornholm.

- Vad var det för ett land som drabbades av den svenska terrorn? I tidernas begynnelse bestod danernas rike av Själland, Skåne och öarna samt Sönderjylland. Vilka som var danerna har varit ett omdiskuterat spörsmål. Kanske hade de sitt ursprung öster om Öresund? De norska arkeologerna Sophus och Alexander Bugge säger härom: "Selve den sproglige Karakter af Navnet Daner viser, at dette Navns Oprindelse tilhører en Tid, der ligger langt, ja, jeg vover trygt at sige, sikkert et Aartusind forud for den Tid (ca 500 e Chr) fra hvilken vi først finder det optegnet". och -: "Danerne selv er vistnok en ældgammel Stamme, hvis oprindelse Hjem synes at have været Skaane - -."

- Vad var det för ett land som drabbades av den svenska terrorn? Det var i kulturellt avseende ett högtstående folk av samma format svenskarna under decennier stiftat bekantskap med i Baltikum, Polen och Tyskland. Sedan lång tid tillbaka, mer än tusen år, var Danmark med Skåneland huvudmakten i Norden. Herreklassen var rik, mäktig och fosterlandsälskande. Under 1500- och 1600-talen gick genom landet en mäktig våg av renässansen, som framför allt yttrade sig i en rik byggnadsverksamhet. Många av de ståtliga herresätena på Jylland, Själland och på småöarna och i Skåne är minnen från denna tid.

På frågan om hur landet drabbades av den svenska terrorn, kan man i dag enbart återgiva den i fragmentarisk form. I svensk historia, sådan den läses och läres, är den över huvudtaget inte känd. Urkunderna har av hävd förvarats i "giftskåpen" och den som vågat ta sig in i dem har riskerat att förlora både heder och ära. - Men trots det, utöver vad som redan anförts i detta tabuämne, ännu en liten sammanfattning med några punkter om det känsliga spörsmålet. Danmark och Skåneland var i kulturellt avseende rika länder där det alltid fanns möjligheter till begärligt byte. Låt oss därför gå tillbaka till den svenske pfalzkungens skövlingar inom våra landamären.

Krigstågen mot det danska riket var en enormt lönande affär, inte bara för den svenska staten, utan också för enskilda makthavare, främst befälhavarna i olika ställning. Man kunde genom kulturskövlingarna i det, i förhållande till Sverige,

högtstående Danmark, fylla egna tomma gemak med föremål av sådan art, som man vid den här tiden över huvudtaget knappast kunde framställa i det, i kulturellt avseende, efterblivna svenska riket. Tänk bort det som finns i olika kulturtempel i Sverige, som förvaras där på grund av urskillningslös plundring av Centraleuropas länder och i Danmark och man skall då finna, - gapande hål för den epok som leder sitt ursprung fram till början av 1700-talet!

Här kommer vi då in på kulturgods med hemort i Danmark, som inte bör glömmas eftersom det är fråga om nationella dyrgripar, som har sitt största värde för de ursprungliga ägarna och bärarna av det arv som är förknippat med tillkomsten.

Efter Karl X Gustavs fredsbrott i augusti 1658 residerade hans drottning Hedvig Eleonora av Holstein-Gottorp företrädesvis på Fredriksborgs slott på Själland. Medan hennes make förre pfalzgreven, kungen av Sverige och hans svenska, finska, baltiska, polska och tyska krigsfolk terroriserade den själländska civilbefolkningen, under fåfänga försök att utvidga det storsvenska livsrummet, for drottningen omkring och "turistade" på ett märkligt sätt till olika kulturcentra på Själland.

Med hjälp av sin ockupationsmakt kunde hon peka ut precis vad hon ville ha, - och det kostade inte någonting. Hon kunde här förse sig med guld och silver, värdefulla målningar, kostbara tapeter och draperier, gobelänger, ljuskronor, möbler, böcker i oanade mängder och utomhusprydnader som springbrunnar, konstnärliga brunnskar med mera. Det hon inte fick plats med i de tomma salar, som hennes företrädare drottning Kristina lämnat efter sig, skänkte hon bort till andra "behövande" i svenska kulturborgar, till sina gunstlingar eller till danska överlöpare i Skåneland.

Helt naturligt hyste hon särskild kärlek till de rika orterna Helsingör med sitt Kronborg, Ipstrup, Roskilde med sin domkyrka och kungaslottet Fredriksborg där hon gjorde sig riktigt hemmastadd.

I det rika Kronborg fattade drottningen tycke för Fredrik II:s tronhimmel - kanske det kostbaraste väveriarbete som någonsin utförts i Norden. Konstverket, som utförts av vävaren Hans Kneiper 1586, förvaras numera som museiföremål i Nationalmuseum i Stockholm. Trots åtskilliga försök har ännu ingen lyckats övertyga vare sig gårdagens eller dagens svenska makthavare, att denna klenod passar mycket bättre i sin ursprungliga miljö, tillsammans med de övriga gobelänger den hörde samman med.

Från Kronborg försvann en mängd oersättliga konstverk. De kan exemplifieras med två stora väggmålningar, som numera finns på Vittskövle slott i Skåne. En av dem föreställer Christian II och den andra Erik Ejegod. Alltjämt betecknas de som "krigsbyte", - men "bytet" borde i verkligheten ha ett annat namn. Det räckte inte bara med att drottningen och svenskarna skövlade lösöret, man tog också slottets fontän och kyrkklocka och annat i stora mängder till det tysk-svenska kungaparets huvudstad. Kronborgs kyrkklocka klingar för övrigt ännu i den svenska huvudstaden från Mariakyrkans torn, även om det numera sker i omstöpt form.

Det drottningen inte stal förstördes av svenska knektar som hade Kronborg till kvarter. Relationen berättar, att svenskarnas "Soldater huserade skräckeligt med

Værelser og Malerier". Och detta trots att svenske kungen ofta tog kvarter på Kronborg. På den gamla borgen höll han för övrigt ett rådsmöte då han drog upp riktlinjerna för den kommande svenska administrationen i Danmark samt vidtog förberedelser för att tvinga danskarna i samtliga provinser till edsavläggelse till den nya kungen av Danmark - Karl X Gustav, bördig från Heidelberg!

Måne är det någon som tänker på, att de fontäner och statyer, som pryder Drottningholms slottspark kan ha en krigisk-kriminell bakgrund och att de egentligen står där som främlingar. Bortrövade av en skoningslös militärmakt från sina ursprungliga platser vid kungslottet Fredriksborg, eller från det i elfte timmen av det trettioåriga kriget skövlade Prag. Från Fredriksborgs gårdsplan tog man det 1622 uppsatta Neptunuspringvattnet med bronsfigurer, skapade av den i Prag verksamme bildhuggaren Adrian de Vries. Det står numera i slottsparken vid Drottningholms slott, som ett bevis för skövlingsdådet. Vid Neptunusbrunnen på Fredriksborg har man så sent som 1888 fått sätta upp kopior bekostade av Carlsbergfondens stiftare J Chr Jacobsen!

I Fredriksborgs kyrka togs alla prydnader som skänkts av de danska kungarna bl a en kalk av rent guld besatt med diamanter och andra kostbarheter, liksom till och med kyrkans orgelverk! Från den kungliga bönkammaren togs tavlor och möbler för den dåtida svindlande summan av 47000 Rd. En stor mängd av de danska porträtt, som numera finns på Gripsholms slott härstammar ur detta Hedvig Eleonoras personliga byte!

Hedvig Eleonora började med Nicodemus Tessin d ä hjälp att bygga det nuvarande Drottningholm 1662. Ett arbete som Tessin höll på med ända till sin död 1684. Drottningen lät till stor del smycka slottet både in- och utvändigt med danska nationalklenoder. På innerväggarna kan man se den danska historien vandra förbi i form av danska kungar, drottningar och andra personligheter eller i form av händelser ur den danska historien. Vill man fortsätta dessa studier är det bara att resa till Gripsholm eller något av de andra Mälarslotten. Överallt finner man spår av Karl X Gustavs andra krig mot Danmark.

Genom relationernas fragment från Polen och Danmark om den "turistande" svensk-tyska drottningen Hedvig Eleonora, får man en bild som inte är särskilt sympatisk. Det hon tillägnade sig och Sverige kan inte anses ha tillkommit som en omedelbar följd av krigshandlingar. Därför bör denna typ av plundringar inte rubriceras under annan beteckning än uppsåtlig stöld med hot av vapenmakt. Det hon inte använde för egen räkning skänkte hon bort till sina gunstlingar, som hennes närmaste väninna Emerentia von Düben, vilken ända till början av 1700-talet överhopades med gåvor från Husgerådskammaren - drottningens privata domän.

Genom urkunderna känner vi till, att svenska ockupationsarméer ej hyste någon särskild respekt för kyrkorummens helgd och varför skulle man ta någon hänsyn till kunganeuropolen i Roskilde. - Nej, här fann Hedvig Eleonora och de andra svenskarna åtskilliga dyrgripar som t ex unionsdrottningen Margaretas klänning, en brynsten av speciell art och den vadmalsfana, som kung Albrecht av Mecklenburg skänkt till drottning Margareta. Rovet från Roskilde domkyrka kan ha anstiftats av den svenske kungen. Han kände nämligen väl till kyrkans inventarier från ett besök där den 13 juni 1638. Föremålen "skänktes" 1665 till

Uppsala domkyrka och om nu någon i Danmark vill se sitt arv får de bekväma sig till att resa till Uppsala, ty ännu förvaras föremålen där.

Men det var inte bara kungen och drottningen, det fanns även andra från den högste till den lägste som skulle ha "sitt" med sig hem.